

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA
ÚSTAV DOVEDNOSTNÍ VÝUKY A INOVACE STUDIA

PROJEKT „TEORIE – DOVEDNOSTI – PRAXE: INOVACE STUDIA PRÁVA“
reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0198, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Sociální zabezpečení v EU

Základní zásady, osobní a věcný rozsah

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sociální zabezpečení v EU – obecné otázky

- svoboda pohybu zboží, kapitálu, služeb a osob
- svoboda pohybu osob
  - vytvořeny potřebné podmínky
  - nelze připustit ztrátu práv ze SZ vzhledem k různým podmínkách SZ v různých členských státech
  - rozdílné postavení od pracovníků toho státu, kde realizuje volný pohyb osob
- základy pro utváření společné politiky v oblasti SZ náznakově ve všech zakládajících smlouvách
- zásadní význam – Smlouva o ES/ Smlouva o fungování EU
  - čl. 39 – 40 Smlouvy o ES/ čl. 45-48 Smlouvy o fng. EU – volný pohyb osob
  - čl. 42 ES/ čl. 48 EU základ pro sociální zabezpečení
  - čl. 136 a 137 Smlouvy o ES/ čl. 151-153 EU

Obecné otázky - pokračování

- utváření evropského sociálního zabezpečení
  - částečně harmonizace právních úprav
  - převažující princip koordinace právních úprav jednotlivých členských států
- zakládající smlouvy neobsahují ustanovení, z nichž by bylo možno odvozovat jednotlivá práva jednotlivců
- těžiště evropského sociálního zabezpečení je v sekundárním právu

Základní prameny právní úpravy

- první úprava – přijata téměř bezprostředně po uzavření Smlouvy o založení EHS
  - nařízení Rady č. 3/58 a č. 4/58
- současná platná úprava
  - nařízení Rady č. 1408/71/EEC o aplikaci soustav SZ – pro určitou oblast
  - nařízení Rady č. 574/72/EEC - dtto
  - směrnice Rady č. 79/7/EEC ze dne 19. 12. 1978, o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení
  - směrnici Rady č. 86/378/EEC ze dne 24. 7. 1986, o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků, ve znění směrnice Rady č. 96/97/ES ze dne 20. 12 1996
  - nařízení rady (ES) č. 859/2003 ze dne 14. května 2003, kterým se působnost nařízení (EHS) č. 1408/71 a nařízení (EHS) č. 574/72 rozšiřuje na státní příslušníky třetích zemí, na které se tato nařízení dosud nevztahují pouze z důvodu jejich státní příslušnosti

Základní prameny - pokračování

- nová platná úprava
  - nařízení Rady a EP č. 883/04 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení
  - nařízení Rady a EP č. 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla

Koordinace právních úprav – základní zásady

- účel koordinace: vytvoření podmínek pro fungování všech národních systémů SZ tak, aby osobám, které využívají právo volného pohybu, byla zajištěna konstantní ochrana proti definovaným sociálním událostem
- základní zásady
  - aplikace právního řádu jediného státu
  - rovné zacházení
  - zachování práv během jejich nabývání (sčítání dob pojištění)
  - zachování nabytých práv (výplata důchodů do ciziny)
  - asimilace faktů (zásada stejného posuzování skutečností)

Podmínky pro posouzení aplikace nařízení 883/2004

- Pro řešení, zda má být nařízení aplikováno, musejí být splněny následující podmínky:
  - ne všechny skutečnosti v konkrétním případě jsou omezeny na jeden členský stát,
  - dotčená osoba je zařaditelná do osobního rozsahu nařízení,
  - dotčená dávka je zařaditelná do věcného rozsahu nařízení,
  - konkrétní situace spadá do teritoriálního rozsahu nařízení (aplikuje se na území EU, EHP a Švýcarska)

Zásada aplikace právního řádu jediného státu

- základní princip
  - vyloučení negativní kolize
  - vyloučení pozitivní kolize
  - čl. 11 nařízení Rady a EP č. 883/04
    - právní řád členského státu, v němž jedinec pracuje bez ohledu na místo trvalého pobytu
    - vyloučeny jsou právní řády všech ostatních členských států
    - řada výjimek (čl. 12 a násl.)
      - vysílání pracovníci, námořníci
      - práce ve více členských státech nebo neaktivní osoby

Další zásady

- zásada rovného zacházení
  - čl. 18 Smlouvy stanoví zákaz veškeré diskriminace z důvodu státní příslušnosti (např. podmínky pro poskytování dávek, vázané na státní příslušnost)
  - čl. 4 nařízení č. 883/04
  - musí být aplikován ve všech případech (stejně zacházení jako příslušníci příslušného státu – od pojistných podmínek po dávky)
- zásada zachování práv během nabývání
  - sčítání dob pojištění – čl. 6
- zásada zachování nabytých práv
  - výplata dávek do ciziny
  - vyloučení všech doložek, které by vázaly poskytování dávek na podmínku trvalého pobytu
  - čl. 7 nařízení Rady č. 883/04

Další zásady - pokračování

- zásada zachování nabytých práv
  - výplata dávek do ciziny
  - vyloučení všech doložek, které by vázaly poskytování dávek na podmínku trvalého pobytu
  - čl. 7 nařízení Rady č. 883/04
- zásada asimilace faktů
  - čl. 5 nařízení Rady č. 883/2004
  - rovné zacházení s dávkami, příjmy, skutečnostmi nebo událostmi

Osobní rozsah koordinace

- vymezení okruhu osob, na které se nařízení vztahuje – čl. 2
  - státní příslušníci členského státu EU (resp. EHP a Švýcarska)
  - osoby bez státní příslušnosti a uprchlíci bydlící v některém členském státě, kteří podléhají nebo podléhali právním předpisům jednoho nebo více členských států
  - rodinní příslušníci těchto osob
  - pozůstalí, a to bez ohledu na jejich státní příslušnost
- Oproti 1408/71, které krylo „osoby zaměstnané nebo OSVČ a studenty (...)“ se tedy osobní rozsah stávajícího nařízení rozšířil fakticky na všechny osoby včetně **neaktivních** (nespadajících do výše vymezených kategorií).

Osobní rozsah koordinace - pokračování

- postupné zařazování dalších subjektů:
  - Studenti
    - původně měli práva odvozená z titulu rodinných příslušníků osoby zaměstnané nebo OSVČ
    - Nařízení č. 1290/97 – práva osob studujících v jiném členském státě rozšířena v oblasti zdravotní péče
    - Nařízení č. 307/1999 – studenti postaveni na roveň osobám zaměstnaným a OSVČ
  - Pozůstalé osoby nebo rodinní příslušníci
    - mohou nárokovat pouze odvozená práva získaná z titulu jejich postavení jako rodinných příslušníků pracovníka, případně osoby přežívající po pracovníkovi, nikoliv však žádná vlastní práva.
    - nemají autonomní právo na volný pohyb osob se současně existujícími zárukami ve sféře sociálního zabezpečení podobné těm, kterým se těší samotný pracovník, nýbrž pouze právo usadit se – společně s pracovníkem
  - Osoby bez státní příslušnosti a uprchlíci
    - ačkoliv se právo na volný pohyb osob se na tyto osoby nevztahuje, jsou kryty předpisy sociálního zabezpečení společně se členy svých rodin a pozůstalými, pokud trvale sídlí na území členského státu a pokud podléhají nebo podléhaly zákonům jednoho nebo více členských států

Věcný rozsah koordinace

- okruh dávek, které jsou poskytovány; nařízení 883/2004 nevymezuje charakteristiku dávky, dávkové schéma (souhrn podmínek stanovených pro vznik nároku na dávku) ani dávkovou formuli (způsob určení výše dávky), pouze stanoví pravidla, podle nichž budou aplikovány národní systémy
- jsou definovány pouze oblasti SZ, které jsou koordinací dotčeny (čl. 3):
  - dávky v nemoci
  - dávky v mateřství a rovnocenné otcovské dávky
  - dávky v případě invalidity
  - dávky ve stáří
  - dávky pozůstalým
  - dávky při pracovních úrazech a nemocích z povolání
  - pohřebné
  - dávky v nezaměstnanosti
  - předdůchodové dávky
  - rodinné dávky
  - nepříspevkové dávky (v ČR např. sociální příplatek podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- negativní vymezení (co koordinaci nepodléhá)
  - sociální pomoc
  - zdravotní pomoc – asistence (příspěvek na péči je podle ESD považován za dávku v nemoci)
  - systémy dávek pro oběti války nebo jejich důsledků

Děkuji za pozornost

Tento studijní materiál byl vytvořen jako výstup z projektu č. CZ.1.07/2.2.00/15.0198

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

